

KIESEWETTEROWIE - RODZINA LUBELSKICH KSIĘGARZY

W drugiej połowie XIX wieku obok znanej i powszechnie cenionej firmy Michała Arota, na uwagę zasługuje księgarska działalność Kieseletterów. Działalność tę zapoczątkował Ludomir Kieseletter. Pochodził z Hrubieszowa, gdzie prawdopodobnie urodził się około 1845 r. Dał się początkowo poznać lubelskiemu społeczeństwu jako zdolny snycerz, wystawa jego prac snycerskich czynna była przez pewien czas w zakładzie fotograficznym p. Chicińskiej. Był też nauczycielem rysunku w szkołach lubelskich.

Początki księgarstwa Ludomira Kieselettera są bliżej nieznane. Około r. 1881 posiadał niewielki antykwariat, na co wskazuje zachowana korespondencja z Władysławem Bartynowskim. Jak z niej wynika Kieseletter był w stałym kontakcie z tym znakomitym zbieraczem przesyłając mu rzadkie książki i starodruki otrzymując w rewanżu ciekawsze egzemplarze monet do swej kolekcji.

W r. 1883 nabył od Z. Szymańskiej księgarnię wraz z istniejącą przy niej wypożyczalnią książek polskich, rosyjskich, francuskich i niemieckich. Księgarnia mieściła się w hotelu "Victoria", przy ul. Kapucyńskiej /obecnie ul. J. Osterwy/. Kieseletter znacznie ją powiększył zaopatrując w szereg najnowszych wydawnictw. Prowadził również zakład ram i wyrobów snycerskich, które razem z materiałami piśmiennymi sprzedawał w tejże księgarni. W centrum zainteresowań Kieselettera leżała wypożyczalnia książek polskich, rosyjskich, francuskich i niemieckich, a w następnych latach również nowości. Na tym odcinku ciągle coś zmieniał i ulepszał. Regulamin wypożyczalni przewidywał dogodne warunki korzystania, zobowiązując czytelników do złożenia kaucji w wysokości 3 rs. zwracanej po wygaśnięciu abonamentu, i opłaty miesięcznej wysokości 50 kóp, umożliwiając w zamian wypożyczenie 4 tomów na raz. Wykupujący abonament półroczny otrzymywał tytułem premii oleodruk wartości 2 rubli.

Na użytek czytelników wydał Kieseletter w r. 1884 "Katalog Czytelni Polskiej...", grupujący książki w trzech zasa-

dnicznych działach, a mianowicie romanse i powieści, poezja i teatr oraz dzieła z zakresu filozofii, estetyki, krytyki i historii. Od 1884 r. reklamował korzystne warunki wypożyczalni nut, urządzonej w nowym, obszerniejszym lokalu w tym samym hotelu "Victoria".

Na początku 1897 r. otworzył księgarnię w Chełmie, co świadczyć może o pewnym rozmachu i przedsiębiorczości jej założyciela. Nie posiadamy bliższych szczegółów dotyczących egzystencji i funkcjonowania księgarni w Chełmie.

W r. 1898 lubelska księgarnia Kieselettera przeniesiona została na drugą stronę ul. Kapucyńskiej nr 2. Była ona wtedy prowadzona przez Władysława Kieselettera, prawdopodobnie syna Ludomira. Ludomir Kieseletter zmarł 18 września 1903 r. i pochowany został na cmentarzu w Hrubieszowie. Księgarnia pod nowym kierownictwem prosperowała dobrze stale rozszerzając zakres swej działalności. W r. 1904 Władysław Kieseletter otworzył filię księgarni na Przedmieściu Piaski nr 894 /dziś Plac Bychawski/. Z nieznanых przyczyn obie księgarnie Władysława Kieselettera zostały zlikwidowane w r. 1909, krótko przed zamknięciem prowadzone były przez Marię Kieseletter. Część zasobów księgarni, ok. 1000 tomów dzieł beletrystycznych i popularnonaukowych nabyło Towarzystwo Muzyczne "Harmonia".

Rok 1909 położył również kres świetnie rozwijającej się księgarni Wiktora Kieselettera. Początkowo Wiktor K. prowadził jedyny w Lublinie zakład aparatów i materiałów fotograficznych. Księgarnia, którą nabył w r. 1900, była dawną firmą Stanisława i Michała Arctów, prosperującą w Lublinie od roku 1838. Dzięki rzutkiemu kierownictwu stała się szybko jedną z największych tego typu placówek w Lublinie i mimo swej krótkotrwałej egzystencji odegrała w historii lubelskiego księgarstwa niepoślednią rolę.

Była świetnie zaopatrzona w najnowsze dzieła beletrystyczne i naukowe, posiadając skład główny wydawnictw znanych firm warszawskich jak M. Arcta, Gebethnera i Wolffa, Konstantego Treptego, Jana Fiszera i innych.

Szczególłą troską otaczał Wiktor Kiesewetter istniejącą przy księgarni wypożyczalnię książek. Początkowo prowadził wypożyczalnię książek starszych, skompletowanych w dziale polskim i francuskim, której księgozbiór już w r. 1900 wynosił przeszło 2000 tomów. W r. 1902 stworzył również liczącą ok. 500 tomów wypożyczalnię ostatnich nowości na niepraktykowanych dotychczas warunkach premiowych. Nowy system szeroko reklamowany nie tylko w prasie miejscowej, zakładał, że czytelnicy wykupujący abonament roczny w cenie 12 rs. mogli wypożyczać jednorazowo znaczną ilość książek beletrystycznych i naukowych i za taką kwotę otrzymywali po upływie roku książki na własność w drodze losowania. Istotne dla nowego systemu było bezpłatne wypożyczenie książek. Świadczy to niewątpliwie o tym, że Kiesewetterowie widzieli w księgarstwie nie tylko źródło zysku, ale również ważny instrument szerzenia oświaty w tych kręgach lubelskiego społeczeństwa, które nie mogło sobie pozwolić na kupno książek do swych prywatnych zbiorów. Sam napisze o swej inicjatywie w ten sposób: "Otwierając w roku przeszłym Czytelnię Nowości, na warunkach premiowych, nigdzie dotychczas nie praktykowanych przede wszystkim miano na względzie rozbudzenie czytelnictwa pomiędzy najszerszymi warstwami społeczeństwa przez dostarczenie nowości ze wszystkich działów literatury"¹. Zapewne ten nowy system prowadzenia wypożyczalni na zasadzie udziałów czytelników jak i względy reklamowe skłoniły Wiktora Kiesewettera do ogłoszenia obszernego sprawozdania w prasie². Warto przytoczyć kilka danych tego sprawozdania obrazujących działalność tej placówki. I tak w r. 1902 liczba abonentów wynosiła 253, w tym stałych czytelników wnoszących wkład roczny, których udziały stanowiły podstawę egzystencji wypożyczalni, zaledwie 52. Stosunkowo duża ilość wypożyczeń, bo aż 8 785 świadczy o wartościowym księgozborze wypożyczalni. Czytelnicy rekrutowali się z drobnomieszczanstwa oraz ze sfer urzędniczych, znikomo tylko ze sfer ziemiańskich i wolnych zawodów. W cytowanym wyżej sprawozdaniu podano wykaz najpoczytniejszych autorów,

1 Gaz. lubel. 1903 nr 57

2 tamże

liczący 22 nazwiska. Najpopularniejszym pisarzem był oczywiście H. Sienkiewicz, a dalej Przybyszewski, Gawalewicz, Rodziewiczówna, Prus i Weysenhoff.

O pożyteczności tej placówki świadczyć może szereg pochlebnych opinii czytelników zamieszczonych w miejscowej prasie. Podnosili oni kompletność księgozbioru, zwłaszcza w dziale beletrystycznym, dostateczną ilość egzemplarzy, pokrywającą zapotrzebowanie czytelników, szybkość włączania do wypożyczalni ostatnich nowości oraz faktycznie bezpłatne korzystanie z wypożyczalni.

Znana poetka i działaczka społeczna Franciszka Arnsztajnowa pisała do Kiesewettera: "Szanowny Panie! Nieskądzenie miło mi jest móc zapewnić Szanownego Pana, że założoną przez Niego czytelnię nowości uważam za instytucję ze wszech miar pożyteczną, przez cały rok ubiegły korzystałam z niej z prawdziwą przyjemnością znajdując wszelkie świeżo wydane książki. Nie wątpię też, że wobec nader dogodnych dla czytelników warunków, czytelnia Pańska znajdzie należne uznanie i szybko obejmie wszystkie sfery czytające naszego miasta"¹.

W korespondencji dra Adama Majewskiego czytamy: "W przeciągu roku 1902, jako uczestnik czytelnicy udziałowej stale otrzymywałem wszystkie te książki, jakich żądałem nawet z pomiędzy nie należących do czytelnicy. Jako mój udział otrzymałem książek za pełną sumę 12 rubli w bardzo dobrym wyborze wyłącznie nowości z których jestem w zupełności zadowolony. Formę czytelnicy zapoczątkowanej przez p. Kiesewettera uważam za bardzo dogodną dla abonentów czytelnicy."

Zapewne dla ratowania swej sytuacji materialnej i nie przynoszących wystarczających dochodów księgarni, otworzył Wiktor K. w r. 1906 "Salon sztuki i archeologii" posiadający na składzie w dużym wyborze sztychy, staloryty, miedzioryty i akwaforty polskich artystów, obrazy olejne i akwarele, porcelanę, brązy, meble i numizmaty. Salon pośredniczył przy nabywaniu wszelkiego rodzaju antyków. W r. 1909 Wiktor Kiesewetter odsprzedał swoją księgarnię J. Lisowskiej, która

¹ Gaz. lubel. 1903 nr 57

już w następnym roku stała się ponownie własnością Michała Arcta. Po raz drugi w swym życiu Wiktor Kieseletter zwiąże się z księgarstwem, tym razem w Warszawie gdzie w r. 1922 założył księgarnię pf. W. Kieseletter i Ska, Plac Trzech Krzyży 12. W r. 1925 przeszła ona na własność Eugeniusza Kuthana.

Działalność księgarska Kieseletterów nie byłaby pełną, gdyby nie wspomnieć o ich skromnych co prawda inicjatywach wydawniczych. Władysław i Wiktor Kieseletterowie wydali nakładem swych księgarni kilka pozycji przeważnie lubelskich autorów. Widoki Lublina w formie kart pocztowych nakładu Władysława K. zostały nagrodzone listem pochwalnym na wystawie lubelskiej. Maria i Wiktor Kieseletterowie brali udział w I Zjeździe Księgarzy Polskich jaki odbył się w Warszawie w r. 1907. Wiktor wszedł nawet do Komisji Zjazdowej. W lubelskiej prasie zamieścił artykułik "Po zjeździe księgarzy" dzieląc się swoimi wrażeniami na temat sytuacji polskiego księgarstwa.

Kieseletterowie nie zasklepiali się wyłącznie do działalności handlowo-księgarskiej. Znani byli na terenie Lublina i w innych dziedzinach ze swej społecznej postawy. Wiktor K. był aktywnym działaczem Polskiej Macierzy Szkolnej. Wszystkim kołom PMS sprzedawał książki tak krajowe jak i zakordonowe udzielając znacznego rabatu. Z ramienia tej organizacji brał udział w zjeździe ogólnym PMS, jako delegat koła lubelskiego. Tyle na podstawie fragmentarycznych danych można powiedzieć o księgarskiej działalności dwóch pokoleń Kieseletterów.

B i b l i o g r a f i a

1. Nekr. Ludomira K.: Gaz. lubel. 1903 nr 203, Tyg. ilustr. 1903 nr 44 s. 879.
2. Ogłoszenia prasowe we współczesnych czasopismach lubelskich a zwłaszcza: Gaz. lubel. 1883 nr 26 s. 3; 1884 nr 50 s. 3; 1897 nr 235 s. 1; 1898 nr 162 s. 4; 1900 nr 265 s. 3; 1903 nr 57 s. 2/3; 1904 nr 279 s. 6; Ziemia Lubelska 1909 nr 228 s. 2; Kalendarz Lubelski 1900, 1901, 1903; Kal. i Rocz. ilustr. 1908 s. 115.

VI

3. Przew. bibliogr. 1902 nr 3 s. 49; nr 4 s. 64; 1906 s. 53.
4. Książka 1901 s. 349; 1902 s. 61.
5. Rocznik nauk. - liter. - artyst. Wł. Okręta 1905.
6. Przegl. ksiąg. 1922 nr 1 s. 20; 1925 nr 1 s. 4;
1928 nr 49 s. 813.
7. Katalog Czytelni Polskiej przy księgarni L.P. Kieseletter.
Lublin 1884.
8. Rkps Oss. 12528 k. 22-23, 118.
9. Zdjęcie uczestników I-go Zjazdu Księgarzy Polskich w War-
szawie. M. in. Maria i Wiktor Kieseletterowie. - Przegl.
Ksiąg. 1933 s. 185.

Mieczysława Weźna-Adrianek